

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Nye digte - 1841

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Nye digte - 1841", i Heiberg, Johan Ludvig: *Nye digte - 1841*, udg. af Klaus P. Mortensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, cop. 1990, s. 172. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl05val-shoot-idm140194649711200/facsimile.pdf> (tilgået 27. april 2024)

Anvendt udgave: Nye digte - 1841

- gion» fra 1791, der fungerede som katekismus i skolerne højt op i 1800-tallet. Sjælen husker endnu brokker af den. – *Han er ufattelig*. Det mente Heiberg netop ikke, hvad han bl.a. gav udtryk for i sin anmeldelse af Dr. W.H. Rothes treemighedslære i første nummer af »Perseus», 1837.
- 33 *Kejseren, hvad der ham tilkom*: Luk. 20,25: Så giv da kejseren, hvad kejserens er. – *som han dig har forlenet*: som han har givet i din varetægt. – *gaar rejst*: dumpe.
- 34 *Eden*: Paradis.
- 36 *Aristophanes*: (ca. 445-385 f.Kr.) gr. komediedigter. – *Elysium*: gr. de saliges øer. – *Philologer*: de lærde kommentatorer af de antikke tekster. – *Gevalt*: vold og magt. – *attisk Salt*: åndfuldt (græsk) vid; attisk af Attika, det landskab Athen ligger i. – *Skyer*: Aristofanes' komedie »Skyerne» fra 423 f.Kr.
- 38 *Syntax*: gr. sætningsbygning. – *Som vi kalde her den slette*: hentyder til en teori fremsat af rektor Bloch i 1830'erne om, at udtalen i nygræsk og oldgræsk var den samme. – *lægge Vind paa*: bestræbe sig på.
- 39 *Hellas*: jf. n.s. 15. – *have mig fixeret*: holde mig for nar.
- 40 *classisk*: det som hører antikken til. – *Handelsklasse*: egl. handelsklasser fandtes ikke på Heibergs tid, men visse privatskoler tilbød undervisning i bogholderi, varekendskab o.l. – *Homer*: (8-700-tallet f.Kr.) if. traditionen digteren af »Iliaden» og »Odysseen».
- 41 *Han jeg kjender ...*: Sjælens kendskab til Sokrates stammer fra Oehlenschlägers drama af samme navn fra 1835, hvor Aristofanes, helt uhistorisk, forelsker sig i Sokrates' datter Daphne og fortryder, at han spottede ham i »Skyerne». – *Han Gjften drak*: Sokrates blev i 399 f.Kr. anklaget for at fordærve ungdommen og for ikke at tro på statens guder og dødsdøm; dommen blev eksekveret ved at han drak skarntydegift.
- 43 *Raketten*: københavnsk smudsblad, 1831-33. – *Avind*: misundelse. – *erkjender*: anerkender.
- 44 *Styx*: i gr. mytologi en af floderne i underverdenen. – *primer*: vrøvler. – *Ris*: prygl. – *Orlog-Digter-Stavn*: betydningen usikker; måske en hentydning til det billede Oehlenschläger giver af Aristofanes i »Socrates». – *Hvor en Kunstner*: billedhuggeren Bertel Thorvaldsen (1768-1844). – *Hvor en Digter uden Mage*: en digter uden lige, her Oehlenschläger (1779-1850). – *Nordens Guders Vogn*: hentydning til Oehlenschlägers »Nordens Guders», 1819.
- 45 *hinn Stad*: København. – *bramme*: prale. – *forblommet*: forblommet, uklar. – *Musæet*: Thorvaldsens museum, som man samlede ind til fra 1837; Heiberg, som gik ind for museet, ømmede sig dog over, at mange af bidragyderne hverken forstod eller interesserede sig for Ts kunst.
- 46 *Trykkefriheds-Selskab*: oprettet 1835, udtryk for borgernes vågnende politiske interesse i 1830'erne. Heibergs aversion mod selskabet hænger ihvertfald delvis sammen med, at dets stiftere i sin tid havde afleveret en adresse til kongen om trykkefrihed uden at bede Heiberg om at være

- medunderskriver. – *Folkebladet*: »Dansk Folkeblad, udg. af Trykkefrihedsselskabet 1835-48. – *Anonymt*: if. Trykkefrihedsforordningen af 27. September 1799 var det ulovligt at udgive anonyme skrifter, men når det drejede sig om bidrag i aviser o.l., var det redaktøren, som heftede juridisk
- 47 *Supplicanten*: ansøgeren. – *pukker*: holder. – *Grobian*: grov person. – *Nepotisme*: begunstiging af slægtninge ved embedsbesættelser; problemet var blevet rejst af overlærer Johs. Hage i »Kjøbenhavnsposten» i 1835. – *Douceur*: dusør, bestikkelse. – *Intet give vil paa Haanden*: ikke betale bestikkelse.
- 48 *Baadsmænd*: hentydning til forestillingen i gr. mytologi om, at sjælene må betale færgemanden Karon en obol for at blive sejlet over Styx. – *fore*: fodre. – *Toldbodhund*: hentydning både til hunden Kerberos, som vogter indgangen til det gr. helvede Hades, og til en aktuel episode, hvor vagthundene på Toldboden havde bidt en ung pige ihjel. – *ganske vist*: helt afgjort. – *mac'adamsk Chaussee*: en bred kørevej, anlagt efter den skotske ingeniør Mac Adams (d. 1836) metode, hvor vejen belægges med en blanding af grus og skærver, den såkaldte macadamisering. – *Pas*: når man rejste mellem landsdelene, måtte man have et pas. – *Mephistopheles*: djævelen; navnet optræder første gang i 1500-tallet i den folkelige tradition. – *Seviteur*: fr. tjener; høfligheds- og ærbødighedsudtryk.
- 49 *alert*: parat. – *vise sin Hæl*: gå sin vej. – *rørende*: medlidende. – *frister*: sætter på prøve.
- 50 *Det er mageligt nok . . .*: Mephistopheles' monolog er en ironisk karakteristik af Heibergs samtid og dens manglende sans for idéen, der gør alt forskelsløst – til den slette uendelighed (jf. efterskriften). – *Sind*: sindelag. – *Betingelsen*: det at være betinget af fortiden, historien. – *Moment*: øjeblik. – *præsent*: nærværende, nyt. – *discret*: uden forbindelse med noget andet. – *Continuitet*: sammenhæng. – *Anapæst*: to trykløse stavelser efterfulgt af en trykstærk som f.eks. i sjælens egen replik.
- 52 *Prus*: lat. forudgående. – *Klubben*: siden 1700-tallets slutning havde København haft et rigt borgerligt klubliv. – *L'Homme*: kortspil.
- 53 *Næsen spidset paa*: sat næsen op efter. – *Kjøbenhavnsposten*: (1827-59) liberalt blad, Heibergs ærkerival; angreb i januar 1840 Heiberg og Martensens hegelianisme. – *Adressavis*: »Kgl. alleens privilegerede Kjøbenhavns Adresse-Contoirs Efterretnings» (1759-1909); annonceblad, men med bekendtgørelser, hofnyheder, mindedigte og fra 1840 også politiske artikler.
- 54 *den blev til Intet*: hentyder til, at »Adresseavisen», som tidligere havde været en af de mindste aviser, i 1838 fik et nyt format, der gjorde den til en af de største. – *tintet*: befængt med tinter, dvs. bændelorm på et tidligt udviklingstrin. – *Asylprojecter* og *Vandprojecter*: to af »Adresseavisen» mærkesager. – *Bedemandsstil*: svulstig måde at tale på; spiller på Holbergs komedie »Den Stundesløse», hvor udtrykket bruges i 3. akt 4. scene. – *Contoirs Vægter*: redaktøren af »Kjøbenhavns Adresse-Comptoir», der